

Számok, mértékegységek, mennyiségek helyesírása

Dr. Ludányi Zsófia, MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest

A természettudományok szaknyelvére általában jellemző, hogy gyakran használnak számokat, mértékegységeket. Jelen cikkben a velük kapcsolatos legfontosabb helyesírási tudnivalókat járjuk körbe, különös tekintettel az orvosi nyelv sajátosságaira.

Mértékegységek helyesírása

A mértékegységeket úgynevezett jelszerű rövidítésekkel jelöljük (a rövidítésekről részletesen az Amega 2014/5. számában volt szó). Az ilyen típusú rövidítések a szabványok, nemzetközi szokás szerint íródnak, nem a magyar helyesírási gyakorlat alakította ki formájukat. A mértékegységek rövidített alakjaira az jellemző, hogy – ellentétben a valódi rövidítésekkel – nem következik utánuk pont. A kiejtésük is hasonló módon történik: a mértékegység kiolvasásakor a teljes formát használjuk, a toldalékokat a kiejtésnek megfelelően kapcsoljuk kötőjellel: *kg-mal, Hz-cel, J-lal*.

A mértékegységek jele lehet kis- vagy nagybetűs: *km* (= kilométer), *mol* (= mól), de: *Pa* (= pascal), *K* (= kelvin), *Hgmm* (= higanymilliméter). Felhívjuk a figyelmet arra, hogy azoknál a származtatott mértékegységeknél, amelyek személynévről kapták a nevüket (pl. *kelvin, pascal, farad, volt*) a mértékegység rövidítése (jele) mindig nagybetűs, a mértékegység neve azonban (mivel köznevesült) kisbetűvel írható: *kelvin, volt*. (Arra is akad néhány példa, hogy a mértékegységnevről válás során a tulajdonnév nem az eredeti alakjában, hanem rövidebb formában köznevesül: *volt < Volta, farad < Faraday*.) A mértékegységneveket teljes formájukban ritkán írjuk ki, általában rövidített alakjuk használatos. A felsorolt példák közül a *Hgmm* annyiban tér el, hogy nem személynévi vonatkozás miatt nagy kezdőbetűs, hanem mivel tartalmazza a *Hg*,

vagyis a higany vegyjelét, amely szintén egy jelszerű rövidítés (mint általában a vegyjelek).

A mértékegységek helyesírásával ki kell még térnünk egy jelenségre. Terjedőben van az az írásmód, hogy a mértékegységet megelőző szám és a mértékegység közvetlenül kapcsolódik egymáshoz, vagyis szóköz nélkül: **10Hgmm, *20μmol, *1mEq*. Ez az írásmód kerülendő, a szóközök mindig tegyük ki. *10 Hgmm, 20 μmol, 1 mEq*.

A számok helyesírási kérdései

Folytatva az előző bekezdésben írtakat, általánosságban véve megfogalmazhatjuk, hogy a számjeggyel írt tőszámnevek és az utánuk következő szó után mindig ki kell tenni a szóközt: *10 Hgmm, 2 éves, 3 hónapos*. Ez a szabály akkor is érvényes, ha az adott szerkezet egyébként egybeírható lenne, ha számjegy helyett betűvel írnánk a számot: *2 éves, de: kétéves*.

A számjeggyel írt számok esetén (ez vonatkozik a római számokra is) a kiejtésnek megfelelően történik a toldalékolás: *2-es* vagy *II-es, 3-at* – nem pedig **3-mat*, ahogy mostanában olykor-olykor láthatjuk, hiszen az *m* hang még a szótó része: *hárm- + -at*. (A *három* az ún. hangzóhiányos változatú névszótövek közé tartozik, ez azt jelenti, hogy a szótári tőn kívül létezik egy másik, mellékes változata is a tőnek, ahol az utolsó szótag magánhangzója, jelen esetben az *a* kiesik: *hárm-*.)

Külön felhívjuk a figyelmet a sorszámnevek toldalékolására, ahol szintén a kiejtett alaknak megfelelően kapcsoljuk a toldalékokat (a sorszámnéviséget jelző pontot nem szabad elhagyni): *a IV. mellkasi csigolyán, vagyis a IV.-en; a II. stádiumban, vagyis a II.-ban*. Kivételt jelentenek ez alól a szabály alól a dátumok, ahol sorszámnévként olvassuk ki a napot (*május tizennyolcadikán*), írásban mégis elmarad a pont a napot jelölő számjegy mögül (*május 18-án*).

1. ábra:

A Számok eszköze az MTA Nyelvtudományi Intézetének online tanácsadó portálján (<http://helyesiras.mta.hu/helyesiras/default/numerals>)

Szót kell még ejtenünk a törtszámokról is. Az egyik fontos észrevétel a tizedes törtek egész és tört értékei közé eső elválasztójellel kapcsolatos. A magyar nyelvben ez az írásjel a vessző, amelyet szóköz nélkül kapcsolunk: 3,14. Az utóbbi időben terjedő tizedespont nem felel meg a magyar helyesírási normának, ezért kerülendő. A közönséges törteket / jellel vagy vízszintes vonallal írhatjuk fel.

Bizonyos jeleket (műveleti jelek, százalékjel) gyakran használunk számokkal együtt. Ezeknek a helyesírásáról az alábbiakat érdemes tudni:

A százalékjel és a fokjel mindig szóköz nélkül kapcsolódik a megelőző számhoz: 100%, 25°. (Ha azonban a Celsius-fok jele előtt áll, a szám után szóköz következik: 25 °C.) A kétoperandusú műveleti jeleket (+, -, ;, /) és az egyenlőségjelet (=) mindig szóközök közé tesszük: $2 \cdot 5 = 10$ (a szorzás műveletét jelölheti \times is, ügyeljünk azonban arra, hogy ne használjunk helyette x-et).

Az összehasonlító jelek (>, \geq , <, \leq , ~, :) és a számok kérdésköréről nem nyilatkozik a helyes-

2. ábra:

A Dátumok eszköze az MTA Nyelvtudományi Intézetének online tanácsadó portálján (<http://helyesiras.mta.hu/helyesiras/default/dates>)

írási szabályzat. Javaslatunk, hogy ezeket közvetlenül (szóköz nélkül) kapcsoljuk a számokhoz, az arányjel (:) kivételével, ahol ki kell tenni a szóközt. Példák: ≥ 10 , ~ 100 , $6 : 3$.

Bizonytalanság esetén segítségünkre lehet az MTA Nyelvtudományi Intézetének online tanácsadó portálja (helyesiras.mta.hu). Tő-, sor- és törtszámok írásmódjával kapcsolatos kérdések esetén javasoljuk Számok eszközét (1. ábra). Évszámokkal, keltezéssel kapcsolatban a Dátumok eszköz nyújthat segítséget (2. ábra). ■

Felhasznált és ajánlott irodalom

1. AkH. = A magyar helyesírás szabályai 1994. Tizenegyedik kiadás, tizenegyedik, példaanyagában átdolgozott lenyomat. Akadémiai Kiadó, Budapest.
2. Bősze Péter – Laczkó Krisztina 2009. A számok, mennyiségek és az időpontok írásmódja. In: Bősze Péter (szerk.) A magyar orvosi nyelv tankönyve. Medicina Kiadó, Budapest. 380–384.
3. Laczkó Krisztina – Mártonfi Attila 2004. Helyesírás. Osiris Kiadó, Budapest.

**FELHÍVÁS****orvosi helyesírási kérdőív kitöltésére**

Közreműködését kérjük a QR-kód mögött található, 11 kérdést tartalmazó kérdőív kitöltéséhez, amivel Ön egy orvosi helyesírással foglalkozó kutatáshoz nyújthat segítséget.

A kérdőív kitöltése anonim, a kérdések után szereplő néhány személyes információra a vizsgálat értékeléséhez van szükség. A válaszok kizárólag tudományos célra kerülnek felhasználásra.

Kérem, hogy a megoldáshoz ne használjon helyesírási szabályzatot, szótárat vagy számítógépes helyesírás-ellenőrzőt! Együttműködését előre is köszönöm!

Dr. Ludányi Zsófia, MTA Nyelvtudományi Intézet